Landschapsbeheer Friesland

Commissieweg 15
9244 GB Beetsterzwaag
(0512) 38 38 00
info@landschapsbeheerfriesland.nl
www.landschapsbeheerfriesland.nl

IBAN: NL36 RABO 0389 0674 74
BIC: RABONL2U
KvK 41001941

Gemeente Waadhoeke
T.a.v.: College van B&W
Postbus 58
8800 AB FRANEKER

Beetsterzwaag, 18 maart 2025

Betreft: **Aanvraag subsidie uitvoering landschapsprojecten i.h.k.v. landschapsprogramma HCW 'Natuurrijke slaperdijken Waadhoeke' en 'Accentueren slenken Westergo'.**
Kenmerk: **WB/202503068**

Geacht College van B&W in de gemeente Waadhoeke,

Graag willen wij als Landschapsbeheer Friesland de gemeente Waadhoeke om een financiële bijdrage vragen ter hoogte van in **totaal € 120.244,--** , voor de uitvoering van een tweetal landschapsprojecten, te weten:

1. € 29.750,-- voor het landschapsproject 'Natuurrijke slaperdijken Waadhoeke'
2. € 90.494,-- voor het landschapsproject 'Accentueren slenken op en rond Westergo'.

Deze projecten maken deel uit van het landschapsprogramma 'Herstel Cultuurlandschap Waddenkust (2025-2029)'. Het InvesteringsKader Wadden (IKW/Waddenfonds) heeft in oktober 2024 besloten om 3,5 miljoen euro beschikbaar te stellen voor de uitvoering van dit programma. Hiermee wordt een belangrijke impuls gegeven aan het karakteristieke landschap langs de Waddenkust van de provincies Noord-Holland, Friesland en Groningen.
De beide projecten waarvoor wij gemeentelijke subsidie aanvragen dragen in belangrijke mate bij aan de versterking van boerenerven en andere cultuurhistorisch waardevolle groene landschapselementen die karakteristiek zijn voor het zeekleilandschap en geven eveneens een impuls aan de biodiversiteit. Reeds bestaande waardevolle bomen en landschapselementen zijn de afgelopen jaren in opdracht van de gemeente Waadhoeke geïnventariseerd en op kaart gezet. (www.bomeninwaadhoeke.nl.)

- Bij het project **'Natuurrijke slaperdijken Waadhoeke'** ligt het accent op het bevorderen van de biodiversiteit. Slaperdijken liggen als ecologische linten in het Waddenlandschap; vanouds groeiden hier veel solitaire struiken of kleine struwelen (vaak meidoorns) die samen met de erfbeplantingen in het open kleilandschap belangrijke ecologische stapstenen vormden. Door 'slijtage van het landschap' zijn struwelen en erfbeplantingen langs deze linten in de loop van de tijd zeldzamer geworden. Door deze opnieuw aan te planten zal de biodiversiteit vergroot worden, omdat hiermee een substantieel aantal ecologische stapstenen aan het gebied wordt toegevoegd.

- Het project **'Accentueren van de slenken op en rond Westergo'** is volledig in lijn met de landschapsanalyse in de landschapsbiografie van gemeente Waadhoeke (Het verhaal van Waadhoeke / Bosch Slabbers, 2021). Hierin wordt sterk de nadruk gelegd op openheid van de vroegere slenken en de daarmee contrasterende, meer besloten kwelderwallen. In de structuurvisie Grutsk op'e Romte, (Provincie Fryslân, 2014) wordt ook aandacht gevraagd voor de plaatselijke verdichting (terpen, kerken, dorpen boerenerven en state-terreinen) met daartussen open ruimten en noord-zuid-georiënteerde doorzichten. Herintroductie van groenelementen zorgt voor deze landschappelijke beleving en draagt daarnaast sterk bij aan de biodiversiteit.

Beide projecten sluiten volledig aan bij de doelstellingen van de gemeentelijke duurzaamheidsagenda en geven hier uitvoering aan. Ook zijn de maatregelen uit beide projecten in lijn met de 'basiskwaliteit natuur' waar de gemeente Waadhoeke alsmede de Provincie Fryslân de komende jaren op in willen zetten.

Programma Herstel Cultuurlandschap Waddenkust:

De beide projecten maken deel uit van een samenwerkingsverband rond het landschapsprogramma 'Herstel Cultuurlandschap Waddenkust'. Naast Landschapsbeheer Friesland geven ook Landschapsbeheer Groningen en Landschap Noord-Holland hier uitvoering aan. Binnen dit programma wordt uitvoering gegeven aan meer dan 20 landschapsprojecten die samen de hele Waddenkust een landschappelijke en ecologische impuls gaan geven. De genoemde projecten in de gemeente Waadhoeke vormen daarmee belangrijke schakels in dit geheel. De Landschapsbeheerorganisaties worden hierbij ondersteund door *VISIT Wadden* die zorgdraagt voor de verankering binnen het recreatieve aanbod van het Waddengebied. Landschapsbeheer Friesland is projectleider van alle Friese deelprojecten, zo ook van de deelprojecten 'Accentueren Slenken op en rond Westergo' en 'Natuurrijke slaperdijken Waadhoeke'. Bij deze beide projecten werkt Landschapsbeheer Friesland samen met de gemeente Waadhoeke, De agrarische collectieven Westergo en Waadrâne en de diverse dorpsbelangenverenigingen in het gebied.

Proces/aanpak met bewoners:

Bij beide projecten wordt de Doarpen yn't Grien-methode toegepast, een beproefde methode om bewoners mee te laten denken over hun eigen groene omgeving. Bij deze methode worden i.s.m. de dorpsbelangenverenigingen lokale groencommissies opgericht (wellicht per dorpencluster) met daarin ca. 5-7 bewoners die enigszins bekend zijn met thema's groen en/of biodiversiteit en/of landschap/ cultuurhistorie. De projectleider van Landschapsbeheer Friesland werkt samen met deze groencommissie aan een plan ter verbetering van de groenstructuur; voor zowel groen op openbare grond als op particuliere grond. Deze worden vervolgens aan de overige bewoners gepresenteerd. Particulieren die deelnemen aan het project betalen ca. 10% van de beplanting die zij via het project aanschaffen en zij zorgen zelf voor de aanplant en tekenen een overeenkomst waarin zij instandhouding toezeggen.

Landschapsbeheer Friesland

Financiering:
De totale begroting van beide projecten bedraagt € 454.023,-- (project 1. €118.985,-- en project 2. € 335.038,--). **De gevraagde financiering vanuit de gemeente Waadhoeke dekt voor project 1. Ca. 25% en voor project 2. Ca. 27% van de totale projectkosten.** De overige projectkosten worden gedekt door het Waddenfonds samen met Provinsje Fryslân. Voor een volledig overzicht van de kosten/dekking verwijzen wij naar de 2 bijlagen (projectsheets bijlagen 9 en 16 van het landschapsprogramma).

Wij hopen op een positief besluit van de gemeente Waadhoeke t.a.v. de gevraagde financiering voor de uitvoering van deze projecten. Voor verdere informatie kunt u contact opnemen met projectleider Jan Piet de Boer, j.p.deboer@landschapsbeheerfriesland.nl of 0512-383800.

Met vriendelijke groet,

Landschapsbeheer Friesland

Artikel 15 lid 4 AVG

Directeur

BIJLAGE 9 NATUURRIJKE SLAPERDIJKEN WAADHOEKE

Programmalijn

1. Het stelsel van (slaper)dijken
2. Het stelsel van voormalige zeearmen en wadkreken
3. De voormalige eilanden

Indiener/trekker
Landschapsbeheer Friesland in nauwe samenwerking met de gemeente Waadhoeke

Projectbeschrijving/definitie
In een gebied waar de graslanden en akkers de afgelopen decennia soortenarmer zijn geworden, is een biodivers dijklichaam zeer waardevol voor insecten. Voor deze diergroep is het een laatste toevluchtsoord, maar ook een belangrijke verbinding. Uit gegevens van onderzoeken die gedaan zijn door studenten van Van Hall Larenstein blijkt dat niet alleen de soortenrijkdom van belang is voor insecten, maar ook variatie in structuur. Opgaand groen is bijvoorbeeld belangrijk als beschutting langs een biodiversiteitslint. De (voormalige) boerenerven die gelegen zijn aan de diverse slaperdijken in de gemeente Waadhoeke zijn mooie stapstenen in het ecologisch functioneren van deze groene linten in het landschap. Verdere vergroening van deze erven versterkt deze functie.

Dit project voorziet in de aanleg van dit soort kleine groenelementjes langs de diverse slaperdijken, zowel in de bermen als op aangrenzende (voormalige) boerenerven. Hiermee krijgen de slaperdijken een grotere ecologische functie dan ze nu al hebben. Boomvormers op de dijk zelf zijn vanuit cultuurhistorisch perspectief niet wenselijk. Laag struweel echter wel. Bij de aanplant wordt zoveel mogelijk aangesloten bij 'landschappelijke aanleidingen', zoals een bocht in de dijk of kruispunt van wegen. Toch proberen we binnen de 100 meter een nieuw struweeltje aan te brengen, ook al is er geen directe verbinding te leggen met een 'landschappelijke aanleiding'. Op de boerenerven die 'meedoen' is overigens wel volop ruimte voor hogere bomen.

Projectbeheer/organisatie/stakeholders
De diverse slaperdijken kennen vele aanwonenden. Zo kennen we allemaal de lange linten van dijkwoningen aan de Oude- en Nieuwe Bildtdijk. Het project FRL.W.6. richt zich op de bewoners van deze dijkwoningen. Aan de overzijde, aan de voet van de dijk liggen veelal de grote boerenerven. Een deel ervan is nog in agrarisch gebruik. De bewoners van deze (voormalige) boerenerven zijn de belangrijkste stakeholders. Deze zijn eenvoudig te benaderen via de plaatselijke verenigingen van Dorpsbelang. Aan de slaperdijken in de gemeente Waadhoeke, die buiten Het Bildt liggen, zijn eveneens boerenerven gelegen. Ook de bewoners hiervan kunnen deelnemen aan het project.

Concrete output
Naar schatting zal zo'n 40 kilometer aan slaperdijken (zonder de Slachtedijk) geschikt zijn voor het project en hiervoor in aanmerking komen. Qua omvang is dit project dus vergelijkbaar met de Natuurrijke Slachtedijk (Frl. W. 4.). Dat zijn qua output minstens 400 groene puntelementen langs het hele tracé. Hiervan zijn er nu al zo'n 100 aanwezig, dus ca. 25%. Daar komen dus nog zo'n 300 groenelementen bij. Bij de deelname van boerenerven gaan we uit van 30 stuks.

Bijdrage aan doelen

- Vergroten biodiversiteit kustgebied en Waddeneilanden

Impact Waddenkust

Zonder het cultuurhistorische karakter van de slaperdijken geweld aan te doen, krijgt de bekendste en langste slaperdijk van Friesland een belangrijke ecologische verbindingsfunctie. Hoewel de dijk deze functie op enkele tracés al vervulde, ontstaan er straks, verdeeld over een aantal dijken ca. 40 kilometer aan ecologische linten. De aan te brengen kleine groene 'stapsteentjes' zijn cruciaal voor het functioneren van deze ecologische verbindingen. Door de groene toevoegingen worden deze slaperdijken ook recreatief een stuk interessanter. Door aanplant op boerenerven zal het beeld ervan verfraaien, omdat het vaak gaat om landschappelijke inpassing van nieuwe bedrijfsgebouwen alsmede herstel en aanplant van cultuurhistorische elementen, zoals boomaardjes en lei-knotbomen.

Financiering; kosten en dekking

Activiteiten	Bedrag in euro's
Maken plan vergroening slaperdijken	3.985
Proces met boeren en particulieren (DYG-aanpak)	5.000
Projectleiding	20.000
Aanpak 30 (boeren-)erven	30.000
Toevoegen 300 struweeltjes	60.000
Totaal	**118.985**
(DYG-aanpak is Doarp Yn't Grien-aanpak = beproefd concept LBF)	

Natuurrijke slaperdijken		
Dekking	**Bedrag**	**Status**
Subsidie WF *	€ 47.594	Toegezegd
Provincie Fryslân	€ 35.700	Toegezegd
Gemeente Waadhoeke	€ 29.750	In aanvraag
Eigen bijdrage eigenaren	€ 5.942	Tijdens uitvoering
Totaal	**€ 118.985**	

Planning

Fase 2				
2024	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
	x	x		

Risico's

Dit project is in principe 'obstakelvrij' en kan daarom redelijk snel worden opgestart.

Het grootste risico is het 'afmaaien' van jong plantsoen. LBF heeft hiervoor een aanplant- en beschermingsplan gemaakt met palen en gaas. Per aan te planten struweel kost dit € 200,--

BIJLAGE 16 ACCENTUEREN SLENKEN OP EN ROND WESTERGO

Programmalijn

1. Het stelsel van (slaper)dijken
2. Het stelsel van voormalige zeearmen en wadkreken
3. De voormalige eilanden

Indiener/trekker

Landschapsbeheer Friesland in nauwe samenwerking met de gemeente Waadhoeke en de dorpsbelangenverenigingen van voormalig Westergo.

Projectbeschrijving/definitie

De zeeslenk in Friesland die het meest bekend is, is de voormalige Middelzee. Deze slenk omsloot grotendeels aan de oost- en zuidzijde het voormalige schiereiland Westergo. Zowel Westergo als Het Bildt (noordelijke inpolderingen van de Middelzee) hebben zeer herkenbare landschappelijke structuren. De enorme openheid van Het Bildt contrasteert met het veel meer besloten Westergo-gebied. In het Westergo-gebied is er een duidelijk landschappelijk contrast tussen de voormalige kwelderwallen die dichter begroeid zijn en de daartussen gelegen kweldervlaktes langs voormalige slenken. De landschapsbiografie van gemeente Waadhoeke / Het verhaal van Waadhoeke (BoschSlabbers, 2021) legt sterk de nadruk op de meer verdichte kwelderwallen. In de structuurvisie Grutsk op'e Romte, (Provincie Fryslân, 2014) wordt ook aandacht gevraagd voor de plaatselijke verdichting (terpen, kerken, dorpen boerenerven en state-terreinen) met daartusen open ruimten en noord-zuid-georïenteerde doorzichten.

Bron: Het verhaal van de Waadhoeke, 2021

Door de genoemde landschappelijke kenmerken te accentueren, middels vergroening van de kwelderwallen, vallen de open gebieden, oftewel de voormalige slenken en kweldervlakten, nog veel meer op. Het 'open landschap' dat vaak als kernkwaliteit voor het zeekleigebied geldt, verdient dus enige nuancering. Voormalige slenken en kweldervlaktes kennen een zeer open landschap, maar de kwelderwallen van Westergo hebben vanouds meer opgaande beplanting in de vorm van singeltjes, bosjes, bomenrijen en erfbeplantingen. Dit deelproject voorziet in het vergroenen van de kwelderwallen van voormalig Westergo, op zowel openbare grond (bijvoorbeeld het versterken van beplanting langs wegen) als op particuliere grond (erven) in het buitengebied, dus buiten de bebouwde kom. Maar er wordt ook ingezet op het vergroenen van erven in het buitengebied en van openbare grond en particuliere erven in dorpsranden.

Projectbeheer/organisatie/stakeholders

Belangrijke speler binnen dit project is de gemeente Waadhoeke die veel waarde hecht aan opgaand groen in de vorm van bomen. Juist in dit overwegend open landschap is extra aandacht voor bomen. Zo heeft de gemeente na een inventarisatie een website in het leven geroepen, namelijk www.bomeninwaadhoeke.nl . In onderstaande afbeelding zijn de kwelderwallen te herkennen. Daarnaast zijn de dorpsbelangenverenigingen aan zet met wie Landschapsbeheer Friesland een proces op zet. Het agrarisch Collectief Westergo speelt hierin eveneens een rol vanwege de mogelijkheid voor erfbeplanting bij (aangesloten) boeren en eventueel singeltjes op agrarische grond in de omgeving van het voormalige gardenierslandschap bij Berlikum. Initiatieven ter versterking van beplanting op en langs oude state-terreinen verdient eveneens een stimulans.

Bron: www.bomeninwaadhoeke.nl

Concrete output

Vergroening van de kwelderwallen houdt in dat de mogelijkheden worden verkend om over een 4-tal tracés van openbare wegen, gelegen op de kwelderwallen, een verkenning plaatsvindt waar bestaande wegbeplantingen en enkele lanen versterkt en aangevuld kunnen worden. De tracés zijn grofweg 1. Sexbierum-Oosterbierum-Tzummarum-Minnertsga, 2. Dongjum-Boer-Ried 3. Herbaijum-Franeker-Schalsum-Peins- en 4. Salverd-Zweins-Skingen en tot slot 5. De westelijke Middelzeedijk metter hoogte van Minnertsga.

In totaal zijn de tracés zo'n 50-60 kilometer lang. Over de totale lengte wordt gekeken naar mogelijkheden voor laanbeplanting langs wegen. Het betreft alleen de wegen die in de lengterichting van de genoemde kwelderwallen lopen. Het betreft zo'n 20-tal dorpen en dorpjes, waar langs de dorpsranden mogelijkheden liggen voor vergroening, zowel op openbare als particuliere grond. Tot slot kunnen er rond de bewoners van 100 boerenerven en voormalige boerenerven, gelegen op de kwelderwallen deelnemen aan het project.

Bijdrage aan doelen

- Vergroten biodiversiteit kustgebied en Waddeneilanden
- Werelderfgoed, cultuurhistorie en landschap

Impact Waddenkust

Het typerende open landschap van de Waddenkust kent de nodige nuanceringen. Grootschalige, zeer open gebieden worden met name in het voormalige Westergo doorsneden door de wat meer besloten kwelderwallen. Door deze nuanceringen te versterken middels groenaanplant wordt het typerende landschap een stuk aantrekkelijker. Ook zal door deze aanplant de biodiversiteit vergroot worden en worden ecologische verbindingen en 'stapstenen' aan het gebied toegevoegd.

Financiering; kosten en dekking

Activiteiten	Bedrag in euro's	Bedrag in euro's
Verkenning mogelijkheden lanen langs wegen	5.000	
Maken plan voor aanleg en versterken lanen	7500	
Aanplant ca. 500-1000 laanbomen	125.000	
		137.500
Samenwerking met verenigingen Dorpsbelang/Proces (DYG-aanpak)	30.000	
Plantsoen langs randen dorpen (200 erven/tuinen)	50.000	
Plantsoen t.b.v. aanplant op openbare grond	20.038	
		100.038
Deelname 100-200 (voormalige-) borerenerven / plan	60.000	
Plantsoen t.b.v. aanplant op de erven	37.500	
		97500
Totaal		**335.038**
(DYG-aanpak is Doarp Yn't Grien-aanpak = beproefd concept LBF)		

Ca. 10% van de kosten op openbare grond (€ 20.000) wordt gedekt door de gemeente Waadhoeke.

Van het particuliere deel zal 10% (€ 27.500) van de aanschaf van plantsoen voor kosten van de deelnemer zijn. De kosten van het aanplantwerk op particuliere grond zijn voor de deelnemer zelf.

Accentueren slenken Westergo		
Dekking	**Bedrag**	**Status**
Subsidie WF *	€ 134.015	Toegezegd
Provincie Fryslân	€ 89.279	Toegezegd
Gemeente Waadhoeke	€ 90.494	In aanvraag
Eigen bijdrage eigenaren	€ 21.250	Tijdens uitvoering
Totaal	**€ 335.038**	

Planning

Fase 2				
2024	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**
	x	x		

Risico's

De output zal veel lager zijn als er meer belemmeringen zijn (dan verwacht) voor de aanplant van laanbomen.

Daarnaast zal de output een stuk minder zijn als de vrijwillige deelname (boeren en dorpsbewoners) tegenvalt. Echter, Landschapsbeheer Friesland heeft jarenlange ervaring met de Doarpen yn't Grien-aanpak. De ingeschatte deelname is gebaseerd op ervaringen hiermee.